

Tulemusvaldkond	Heaolu (HE)
Tulemusvaldkonna eesmärk	Tööhõive kõrge tase ning pikk ja kvaliteetne tööelu
Valdkonna arengukava	Heaolu arengukava 2016–2023 (HEA) ¹
Programmi nimi	Tööturuprogramm (HE01)
Programmi eesmärk	Töäjõu nõudluse ja pakkumise vastavus tagab tööhõive kõrge taseme ning kvaliteetsed töötingimused toetavad pikaajalist tööelus osalemist
Elluviimise periood	2021–2024
Peavastutaja	Sotsiaalministeerium (SoM)
Kaasvastutajad	Tööinspeksioon (TI), Riikliku Lepitaja Kantselei, Sotsiaalkindlustusamet (SKA), Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus (Astangu KRK), Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus (TEHIK), Eesti Töötukassa (TK)

Sissejuhatus

Tööturuprogramm on üks sotsiaalkaitse ja tööhõive tulemusvaldkondi ühendava heaolu arengukava 2016–2023 elluviimise ja eesmärkide saavutamise seotud programmidest, mis toetab otseselt arengukava esimese alaeesmärgi saavutamist.

Eesti on vananeva ja väheneva rahvaarvuga riik, kus samal ajal on pikenenud inimeste eluiga ja inimesed elavad kauem tervena. Need trendid tõstatavad küsimuse – kuidas rahuldada majanduse ja tööturu vajadusi ning tagada ühtlasi inimeste heaolu kasv ja sotsiaalkaitseüsteemi jätkusuutlikkus. Rahvastiku vähenemine ja vananemine mõjutab tööhõive ja sotsiaalkaitse valdkonda peamiselt kolmel viisil.

Esiteks jääb tööturul vähemaks töökäsi, mis tähendab, et rohkem tähelepanu tuleb pöörata teguritele, mis aitavad kindlustada olemasoleva tööjõu osalemise tööturul, sealhulgas selle vastavuse tööturu vajadustele.

Teiseks tekitab rahvastiku vähenemine ja vananemine surve sotsiaalkindlustussüsteemi finantsilisele jätkusuutlikkusele, kuna tööealine elanikkond võrreldes pensioniealistega väheneb oluliselt. Kui 2014. aastal oli ühe pensioniealise inimese kohta ligi neli tööealist elanikku, siis näiteks 2040. aastaks on see suhe prognoosi kohaselt vähenenud kaheni. See tähendab tugevat survet pensionikindlustuse eelarvele ja pensioni suurusele.

Kolmandaks toob rahvastiku vananemine kaasa hoolduskoormuse ja kõrvalabi vajaduse kasvu, mistõttu on järjest rohkem vaja pakkuda inimestele toetavaid sotsiaalteenuseid.

Just nendele probleemidele keskenduvadki heaolu arengukavaga seotud programmid. Käesolev programm tegeleb inimeste tööelus osalemise toetamisega.

¹ Heaolu arengukava 2016–2023 <http://www.sm.ee/et/heaolu-arengukava-2016-2023>

Heaolu arengukava 2016–2023

Tööhõive kõrge tase ning pikk ja kvaliteetne tööelu

Sotsiaalse ebavõrdsuse ja vaesuse vähendamine, sooline võrdsus ning suurem sotsiaalne kaasatus

Alaeesmärk 1: Töajõu nõudluse ja pakkumise vastavus tagab tööhõive kõrge taseme ning kvaliteetsed töötingimused toetavad pikaajalist tööelus osalemist	Alaeesmärk 2: Inimeste majanduslik toimetulek on aktiveeriva, adekvaatse ja jätkusuutliku sotsiaalkaitse toel paranenud	Alaeesmärk 3: Inimeste võimalused iseseisvalt toime tulla, kogukonnas elada ning ühiskonnaelus osaleda on tänu efektiivsele õiguskaitsele ja kvaliteetsele kõrvalabile paranenud	Alaeesmärk 4: Naistel ja meestel on võrdsed õigused, kohustused, võimalused ja vastutus kõigis ühiskonnaelu valdkondades
--	---	--	--

Tabelis on kajastatud heaolu arengukava 2016–2023 neli alaeesmärki. Tööturuprogramm katab rohelisena märgitud alaeesmärki.

Programmi eesmärk, mõõdikud ja eelarve

Programmi eesmärk: töajõu nõudluse ja pakkumise vastavus tagab tööhõive kõrge taseme ning kvaliteetsed töötingimused toetavad pikaajalist tööelus osalemist.

Mõõdik		Algtase	Sihttase 2021	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024
Töajõus osalemise määr 15–64-aastaste seas, %² <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti töajõu-uuring</i>	Mehed	81,5% (2019)	81,5%	81,3%	81,2%	80,8
	Naised	75,7% (2019)	75,4%	75,2%	75,1%	75,1
	Kokku	78,6% (2019)	78,5%	78,3%	78,2%	78,0

Olukorra lühianalüüs

Alates 2011. aastast on tööturu näitajad järjepidevalt paranenud. 2019. aastal oli Eestis 15–74-aastaste seas hõivatuid 671 300, töötuid 31 300 ja mitteaktiivseid 278 400.³ Töajõus osalemise määr püsis kõrge (78,6%) ning tööhõive määr saavutas rekordtaseme (79,9%). Mõlema näitajaga oldi Euroopa Liidus parimate hulgas. Üle 50-aastaste töajõus osalemise määralt on Eesti EL-i riikide seas viiendat aastat järjest esikohal ning 55–64-aastaste tööhõive määralt esimese 3–4 hulgas. Juba viiendat aastat ületab 20–64-aastaste tööhõive määr aastaks 2020 seatud eesmärgi⁴, mis on 76%. Lähiaastatel tuleb järjest rohkem tähelepanu pöörata üle 50-aastaste aktiivsele tööturul osalemisele. Kuna nende osakaal rahvastikus suureneb, on üldist hõive taset raskem hoida. Üle 50-aastaste osakaal rahvastikus on 39% ning rahvastikuprognosi kohaselt osakaalu suurenemine jätkub, ulatudes 2045. aastaks ligi 48%-ni. Vananeva ja väheneva rahvastikuga olukorras on oluline, et tööturul kasutatakse ära kõigi inimeste potentsiaal.

Aastatel 2011–2015 töötuse määr vähenes, kuid suurenes mõnevõrra taas 2016. aastal 6,8%-ni. Töötuse kasvu mõjutas töövõimereformi rakendumine. 2018. aastal langes töötuse määr 5,4%-ni

² Mõõdik näitab töajõu osatähtsust tööealises rahvastikus ehk seda, kui suur osa rahvastikust on tööturul aktiivne. Töajõu moodustavad töötajad ja töötud. Töötud on need, kes on töötä, otsivad aktiivselt tööd ja on võimelised kahe nädala jooksul tööle asuma. Mõõdiku sihttasel on võrreldes heaolu arengukavaga aastateks 2016–2023 korrigeeritud.

³ Statistikaameti töajõu-uuringu andmetel.

⁴ Konkurentsivõime kavas "Eesti 2020" seatud eesmärk <https://riigikantselei.ee/et/konkurentsivoime-kava-eesti-2020>

ning 2019. aastal 4,4%-ni, mis on viimase paarikümne aasta madalaim tase. Samal ajal erineb töötuse määr regiooniti üle kahe korra. Näiteks Ida-Virumaal oli töötuse määr 2019. aastal 8,7%, Harjumaal aga 3,4%.

Koos üldise töötuse määra langusega vähenes ka pikaajaliste töötute arv, kes moodustavad ligi viiendiku töötutest. Pikaajalise töötuse määr langes 2019. aastal 0,9%-ni. Pikaajalise töötuse peamiseks põhjuseks võib pidada madalat kvalifikatsioonitaset. 2019. aastal puudus pikaajaliste töötute seas 35%-l naistest ja 32%-l meestest kutse-, ameti- või erialaharidus. Täiendavalt raskendab paljudel töölesaamist ebapiisav riigikeele oskus. 2019. aastal väitis 20% pikaajalistest töötutest, et ei oska eesti keelt.

Töötus vähenes 2019. aastal kõikides vanuserühmades. Noorte töötuse määr langes 11,1%-ni. Noorte töölesaamist raskendavad vähene kogemus ja erialaste oskuste puudumine. 2019. aastal puudus 70%-l noortest töötutest kutse-, ameti- või erialaharidus ning 58%-l töötutest 15–24-aastastest meestest ja 29%-l naistest puudus varasem töökogemus. Alates 1. juunist 2017 testitakse noorte töötuse ennetamiseks alaealiste töötamise toetamise teenust, et motiveerida tööandjaid pakkuma noortele võimalust töötada koolivaheaegadel. Lisaks toetatakse palgatoetusega noorte esimese pikaajalise töökogemuse saamist ning vajaduse korral ka koolitamist. Vanemaealiste puhul on suurimad probleemid vananenud kvalifikatsioon ja vähenenud töövõime ning tööandjate hoiakud vanemaealiste tööle võtmise suhtes.

2016. aastal, olukorras, kus viimase viie aasta jooksul oli püsiva töövõimekaoga inimeste arv ligi 1,9 korda (107 303-ni⁵) kasvanud ja moodustas 8,2% Eesti rahvastikust (tööealisest rahvastikust, s.o 15–74-aastastest koguni 10,9%) ning kus nende hõivemäär jäi tunduvalt alla Eesti keskmist vastavat näitajat (töövõimetutest naistest töötas hinnanguliselt 50,1% ja meestest 49,9%⁶), käivitati uus töövõime toetamise süsteem. Uue süsteemi eesmärk on toetada vähenenud töövõimega inimeste varasemast aktiivsemat ühiskonna- ja tööelus osalemist. Prognoosi kohaselt oleks endise skeemi jätkudes 2021. aastaks töövõimetuspensionäride kuu keskmine arv kasvanud ca 1,24 korda (132 900 isikut) ja kulud töövõimetuspensionidele oleksid kasvanud ca 1,5 korda võrreldes 2016. aastaga.⁷ 2018. aastal tehti 48 427 töövõime hindamise otsust, kusjuures puuduv töövõime määrati 31%-l juhtudest, osaline töövõime 57%-l juhtudest, töövõime vähenemist ei tuvastatud 11%-l juhtudest. Võrreldes 2016. aastaga kasvas töövõimereformi mõjul registreeritud töötuse määr aastaga 4,5%-lt 4,7%-ni ja püsis samal tasemel ka 2018. aastal. 2019. aastal oli keskmiselt kuu lõpu seisuga registreeritud töötuid 32 130 (1327 isiku võrra rohkem kui aasta tagasi). Vähenenud töövõimega isikute arv oli pisut kasvanud, kuid osatähtsus töötutest kahanenud. Registreeritud töötutest iga kolmas (32,6%, 10 471 töötut) oli vähenenud töövõimega. 2019. aastal rakendus Eesti Töötukassa vahendusel tööle 9690 (2018. aastal 9230) vähenenud töövõimega inimest.

Tööealise elanikkonna vähenemine ja madal töötuse määr soodustavad tööjõupuuduse süvenemist. Tööjõupuudust suurendavad ka ebapiisav kvalifikatsioon ja vananenud oskused. 2019. aastal oli Eestis vanuserühmas 25–64 erialase hariduseta⁸ 193 200 inimest (kellest õppijaid oli 11 700 ja ilmselt eriala omandamine alles käsil) ehk 27% vanuserühmast. Majandusekspertide hinnangul on **kvalifitseeritud tööjõu puudus** Eesti kõige olulisem majandusarengut pärssiv tegur.⁹ Töötajate teadmised, oskused ja kogemused ei jõua tööandjate vajadustega kaasas käia. Alates 1. maist 2017 pakub Eesti Töötukassa töötavatele inimestele tasemeõppes osalemise toetust, koolitust, eesti keele koolitust ja ümberõpet, mille eesmärk on täiend- ja ümberõppe kaudu ennetada töötust ja toetada majanduse struktuurimuudatusi. Sihiks on hõlbustada liikumist

⁵ Sotsiaalkindlustusameti registri materjalid, Sotsiaalministeeriumi arvutused

⁶ Statistikaameti ETU hinnangul

⁷ Töövõimereformi finantsmudeli arvutused, 2017. aasta kevadversioon, mudeli autor Eesti Rakendusuuringu Keskus CentAR

⁸ Erialase hariduseta isikud – isikud, kellel on alg-, põhi- või üldkeskharidus

⁹ Konjunktuuriinstituut, Konjunktuur nr 200. Eesti majanduse üldolukorda iseloomustav ülevaade, mis kätkeb lõppenud kvartali ja eelseisva kuue kuu prognoosi ning baseerub Eesti juhtivate majandusekspertide koondprognoosil.

suuremat lisandväärtust pakkuvatele töökohtadele ning aidata tööd säilitada töötajail, kellel on suurem oht jääda töötuks.

Tööhõives osalemine sõltub olulisel määral **tööelu kvaliteedist**. Elanikkonna vähenemine ja vananemine sunnib enam tähelepanu pöörama töötaja tervisele ning tervise hoidmisele töökeskkonnas. Töövõime vähenemist ja tööga seotud tervisekahjustusi põhjustavad töökeskkonnas esinevad ohutegurid. Eesti tööelu-uuringu¹⁰ andmetel puutub 88% töötajatest töökohal olulisel määral (25% tööajast) kokku mõne töökeskkonna ohuteguriga. 2015. aastal oli uuringule eelnenud aasta jooksul juhtunud tööõnnetus ligi 9% organisatsioonides ja 2,4% töötajatega. Lisaks hindab 15% töötajatest, et viimase 12 kuu jooksul on töö põhjustanud või süvendanud nende terviseprobleeme. Tööinspeksiooni andmetel registreeriti 2019. aastal 4265 tööõnnetust, sh raskeid tööõnnetusi 1087 ja surmaga lõppenud tööõnnetusi 15. Rasked tööõnnetused moodustavad ligi 25% kõikidest registreeritud tööõnnetustest.

Tööga seotud tervisekahjustused toovad kaasa töölt puudumise, mis on otsene kulu töötajale, tööandjale ja riigile. Eesti Haigekassa andmetel oli 2019. aastal iga päev tööõnnetuse tõttu haiguslehel ligi 687 tööga hõivatut ning ühe tööõnnetusega kaasnes keskmiselt 37,2 haiguspäeva. Tööga seotud tervisekahjustused takistavad töötajal pikka aega ja aktiivsena tööelus osaleda.

Elanikkonna vananemisest ja vähenemisest, sektoriaalsest tööjõupuudusest ning tehnoloogia arengust tingitud muutused tööturul tekitavad vajaduse kasutada mitmesuguseid töö tegemise vorme. Osapoolte erinevate soovide, vajaduste ja võimaluste tõttu tehakse tööd lisaks traditsioonilisele töösuhtele ka info- ja kommunikatsioonitehnoloogia abil mitmes paindlikus vormis. **Uutmoodi töötamise vormid** väljuvad reeglina tavapärase reguleeritud ja kaitstud töösuhte raamidest, millele on üles ehitatud kõik töötajate ja tööandja õigused ja kohustused, sotsiaalsüsteem ning töötaja tervise kaitse. Kehtiva reeglistikuga kokkusobimatud töötegemise vormid moonutavad töösuhte tegeliku iseloomu, ei toeta paindlike töötegemise kokkuleppeid ja tingivad töötajate kaitse vähenemise. Eestis on paindlike töövormide (kaugtöö, lühiajaline töö, osaajaga töötamine) kasutamine vähe levinud. Paindlike töövormide vajaduspõhine kasutamine võimaldaks suurendada tööhõivet, sealhulgas mitteaktiivse tööjõu arvelt.

Töötegemise eri liikide ja töölepingu ebatüüpiliste vormide levik, osapoolte huvide tasakaal töötegemise suhtes ning suur mikroettevõtete osakaal ei soodusta **töötingimuste kollektiivset kujundamist** ega **tööturu osapoolte sotsiaaldialoogi**. Eestis on ametiühingusse kuuluvate töötajate osakaal, kollektiivlepingute sõlmimise aktiivsus ja töötajate kollektiivlepingutega kaetus väike. Töötajate kaasamine otsustusprotsessidesse jääb sageli formaalseks. See võtab töötajatelt võimaluse mõjutada sisuliselt oma töötingimusi ja tööelu korraldamist ning nõrgestab tööturu osapoolte sotsiaaldialoogi.

Töötajatel ja tööandjatel on ka **vähene teadlikkus tööelu eri aspektidest**. Töötajad ja tööandjad ei ole piisavalt kursis tööalaste õiguste ja kohustustega ning õigusaktidest tulenevate nõuetega ega ka töö tegemise riskide ja võimalustega. Teadlikkus tööõigusest on keskmisest väiksem töötutel, muu emakeelega Eesti elanikel ning madalama haridustaseme ja ametialase positsiooniga tööjõul, mistõttu võivad nende õigused tööturul olla vähem kaitstud. Vähene teadlikkus töötervishoiust ja tööohutusest ei toeta ka töötaja tervise hoidmist töökeskkonnas. Töötajate ja tööandjate teadlikkuse suurendamiseks nõustab Tööinspeksioon töötajaid ja tööandjaid töösuhete ja töökeskkonna teemadel.

Tööelu kvaliteedi tagamiseks on oluline ka **tõhus riiklik järelevalve**. Tööinspeksioon teeb riiklikku järelevalvet töötervishoidu, tööohutust ja töösuheteid sätestavate õigusaktide nõuete täitmise üle, pakub ettevõtetele ESFi toetuse andmise tingimuste vahendite toel tasuta

¹⁰ Eesti tööelu-uuring 2015; Tallinn: Sotsiaalministeeriumi toimetis nr 1/2017

töökeskonna konsultandi teenust ning nõustab ja teavitab tööandjaid ja töötajaid, et tuvastada, kõrvaldada ja hoida ära töökeskkonna- ja töösuhtealaseid rikkumisi.

Vaidluse kohtuväliseks lahendamiseks peab töösuhte osapooltel olema võimalik läbida **kvaliteetne töövaidluse lahendamise menetlus**. Individuaalseid töövaidlusi on võimalik lahendada töövaidluskomisjonis või kohtus. Individuaalse töövaidluse lahendamise menetluses on esinenud rida menetlusõiguslikke puudujääke, mis on takistanud töövaidluste kvaliteetset lahendamist. Riigikogu võttis 14.06.2017 vastu töövaidluse lahendamise seaduse, mis kõrvaldas need praktikas tekkinud puudujäägid. Uus seadus, mis võimaldab töövaidlusi lahendada lihtsamalt, kiiremalt ja paindlikumalt ning lepitada töövaidluse osapooli või suunata nad õigusrahu saavutamiseks kompromissile, jõustus 2018. aasta 1. jaanuaril.

Olulisemad töös olevad tegevused

- Töötushüvitisi peaks saama suurem ring inimesi (nt lühikest aega ja ebaregulaarselt töötavad inimesed), et vähendada töötute vaesusrisi. Hüvitiste maksmine tuleks muuta paindlikumaks, et arvestada arengusuundi tööturul (muutused töösuhte pikkuses ja iseloomus). Ühtlasi peaks töötushüvitiste süsteem arvestama muudatustega majanduses. Selleks jätkub töö töötushüvitiste regulatsiooni väljatöötamiskavatsusega, samuti analüüsitakse ettepanekute mõjusid.
- Endiselt on olulised tööjoturul ebasoodsamas olukorras olevad sihtrühmad (nt noored, vanemaealised, vähese eesti keele oskusega inimesed). Nende suuremaks osalemiseks tööturul on vaja pidevalt ajakohastada ja arendada eri meetmete (nt mobiilsustoetus, kaitstud töö ja rehabilitatsiooniteenus) pakkumist.

Meede 1.1. Kõrge tööhõive taseme saavutamine ja hoidmine

Meetme eesmärk: tööelu kvaliteedi parandamisega ning tööohutuse ja töötajate teadlikkuse suurendamisega on saavutatud püsivalt kõrge tööhõive tase.

Möödik		Algtase	Sihttase 2021	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024
Vanemas eas tööealiste inimeste (55–64-a) tööhõive määr, %¹¹ <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring</i>	Mehed	69,2% (2019)	66,0%	65,9%	65,8%	66,3%
	Naised	74,6% (2019)	71,2%	71,0%	71,0%	71,5%
	Kokku	72,1% (2019)	68,7%	68,6%	68,6%	69,1%
Noorte töötuse määr 15–24-aastaste vanuserühmas, %¹² <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring</i>	Mehed	10,5% (2019)	11,0%	10,8%	10,8%	10,8%
	Naised	11,7% (2019)	9,0%	8,8%	8,8%	8,8%
	Kokku	11,1% (2019)	10,0%	9,8%	9,8%	9,8%
Pikaajalise töötuse määr, %¹³ <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring</i>	Mehed	1,0 (2019)	2,6%	2,4%	2,2%	2,0%
	Naised	0,8 (2019)	2,3%	2,1%	1,9%	1,7%
	Kokku	0,9% (2019)	2,5%	2,3%	2,1%	1,9%

¹¹ Mõõdik näitab tööga hõivatud inimeste osatähtsust 55–64-aastaste vanuserühmas.

¹² Mõõdik näitab töötute osatähtsust tööjõus 15–24-aastaste vanuserühmas.

¹³ Mõõdik näitab pikaajaliste töötute osatähtsust tööjõus (15–74-aastased). Pikaajalisteks töötuteks loetakse töötuid, kes on tööd otsinud 12 kuud või kauem.

Tööhõive määr eesti ja teisest rahvusest elanike seas, %¹⁴ <i>Allikas: Eesti tööjõu-uuring, Statistikaamet</i>	Eestlased	69,6% (2019)	69,9%	69,9%	70,0%	70,0%
	Teisest rahvusest elanikud	66,0% (2019)	64,9%	65,0%	65,0%	65,3%
Töötuse määrade erinevus kordades eesti ja teisest rahvusest elanike vahel¹⁵ <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring, Sotsiaalministeeriumi arvutused</i>		1,6 (2019)	1,5	1,4	1,4	1,3
16–64-aastaste vähenenud töövõimega inimeste tööhõive määr, %¹⁶ <i>Allikas: Statistikaamet, Eesti tööjõu-uuring, Sotsiaalministeeriumi arvutused</i>		52,1% (2019. a)	51,4%	51,5%	51,6%	51,7%
Tööõnnetustega seotud haiguspäevade arv ühe õnnetuse kohta, päevade arv¹⁷ <i>Allikas: Eesti Haigekassa aastaaruanne, Tööinspektsiooni register</i>		37,2 (2019. a)	37,0	36,5	36,0	35,5

Tegevus 1.1.1. Tööturupoliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine

Möödik	Algtase	Sihttase 2021	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024
Tööturupoliitika toetab tööhõive kõrget taset ja pikaajalist tööelus osalemist <i>Allikas: Sotsiaalministeerium</i>	jah	jah	jah	jah	jah

60 Tööturupoliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (SoM)

Teenuse sisuks on tööturupoliitika väljatöötamine ja ellurakendamine, et aidata kaasa tööelu kvaliteedi paranemisele ning toetada tööealise elanikkonna suurt tööga hõivatust ja tööandjatele tarviliku tööjõu olemasolu. See hõlmab ministeeriumi ja valitsuse valdkonnapoliitiliste otsuste ja nende rakendamise ettevalmistamist ning EL-i otsustusprotsessis osalemist, strateegiadokumentide väljatöötamist ja elluviimise hindamist tööturupoliitikat puudutavas, samuti huvigruppide teavitamist valdkonda puudutavatest algatustest ja otsustest ning nende kaasamist aruteludesse.

Tööhõive edendamiseks:

- analüüsitakse ja kaalutakse uute töövormide töötuskindlustussüsteemi hõlmamise võimalusi ning seda, kuidas peaks töötushüvitiste süsteem arvesse võtma majandustsüklite mõju töötusele. Analüüsi põhjal töötatakse välja ettepanekud töötushüvitiste süsteemi muutmiseks;
- räägitakse partneritega läbi ja valmistatakse ette õigusloome muudatused tööturuteenuste korraldamise tõhustamiseks;
- tõhustatakse meetmeid kõrgemas keskeas olevate inimeste tööjõus ja tööhõives osalemise toetamiseks;
- analüüsitakse ja seiratakse noorte töötuse ennetamiseks, mitteaktiivsuse vähendamiseks ja tööhõive suurendamiseks suunatud teenuseid ja tegevusi ning vajaduse korral muudetakse või töötatakse välja eesmärkide saavutamiseks teenuste tingimusi või uusi lahendusi;
- analüüsitakse töötust ennetavate meetmete tulemuslikkust ja kujundatakse tööturuteenuseid, et soodustada tööturuvajadustele vastavate oskuste arendamist.

¹⁴ Möödik näitab tööga hõivatute osatähtsust rahvusesti 15–74-aastaste seas.

¹⁵ Möödik näitab mitu korda on teisest rahvusest elanike töötuse määr kõrgem eesti rahvusest elanike töötuse määrast.

¹⁶ Möödik näitab tööga hõivatute osatähtsust vähenenud töövõimega inimeste vastavas vanuserühmas. Vähenenud töövõimega inimesteks loetakse püsiva töövõimekaoga 10–100% ning osalise või puuduva töövõimega inimesi.

¹⁷ Möödik näitab töökeskkonnapoliitika tulemuslikkust. Kui tööõnnetustega seotud haiguspäevade arv väheneb, viitab see raskete tööõnnetuste arvu vähenemisele ning kaudselt töökeskkonna paranemisele.

Töövõime toetamise süsteemi tulemuslikuks elluviimiseks ja finantsilise jätkusuutlikkuse tagamiseks:

- tehakse töövõime toetamise süsteemi järelhindamine;
- analüüsitakse vähenenud töövõimega inimestele osutatavate tööturuteenuste tulemuslikkust, vajaduse korral arendatakse teenuseid;
- seiratakse töövõime hindamise meetodika toimimist ning vajaduse korral muudetakse ja täiendatakse meetodikat.

Tööelu kvaliteedi tagamiseks, sealhulgas töötajate töötingimuste parandamiseks:

- analüüsitakse töösuhte raamistikku ning muudetakse see töötegijate ja ettevõtete majanduslikke ja sotsiaalseid vajadusi ning uusi võimalusi arvestavaks;
- kujundatakse tõhusad töötervishoiu ja -ohutuse teenused, et edendada ohutuskultuuri ning suunata töötajaid ja tööandjaid ohutusnõudeid täitma;
- muudetakse töökeskkonda kujundav raamistik muutuvat tööturu olukorda ja uusi töökeskkonna riske arvestavaks, sealhulgas pööratakse tähelepanu vaimset tervist toetava töökeskkonna kujundamisele;
- analüüsitakse töötervishoiuteenust, et parandada teenuse kvaliteeti ja tagada teenuse jätkusuutlikkus;
- täiendatakse tööõnnetuste ja kutsehaiguste ennetamise ja hüvitamise süsteemi;
- luuakse tööelu infosüsteemi toetav õiguslik raamistik;
- analüüsitakse töötingimuste kollektiivset kujundamist reguleerivat normistikku, et seda kaasajastada;
- arendatakse töövaidluste lahendamise menetlust töövaidluskomisjonis ning rakendatakse kaasajastatud töövaidluste lahendamise õigusraamistikku.

Tegevus 1.1.2. Aktiivsete ja passiivsete tööturuteenuste osutamine

Oodatav tulemus

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada Sotsiaalministeerium, Eesti Töötukassa, Sotsiaalkindlustusamet ning Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus.

Tööpoliitika jaguneb kaheks – aktiivseks ja passiivseks. **Aktiivne tööpoliitika** seisneb töötuse ennetamises ning inimeste võimestamises ja tööandjate toetamises, et inimesed kiiresti tööle liiguksid või kestlikult tööhõives püsiksid. **Passiivse tööpoliitika** mõte on kompenseerida inimestele tööotsingute ajaks kaotatud sissetulek, et nad ei satuks töö kaotamise korral vaesusesse, ning tagada piisav motivatsioon leida sobiv töö.

Aktiivsete tööturuteenuste osutamise ja hüvitiste maksmise eesmärk on saavutada tööealise elanikkonna võimalikult kõrge tööhõive tase, tagada tarvilik tööjõu olemasolu tööandjatele ning ennetada töötust ja tööturult väljalangemist. Selleks pakutakse teenuseid nii töötutele, töötajatele, töötavatele inimestele kui tööandjatele. Hüvitisi makstakse töötutele ja töö kaotuse korral töötajatele, et kompenseerida neile tööotsingute ajaks osaliselt kaotatud sissetulek ja et inimesed ei satuks töö kaotamise korral vaesusesse ega loobuks töö otsimisest.

2016. aastal käivitunud töövõime toetamise süsteemi eesmärk on toetada vähenenud töövõimega inimeste täisväärtuslikku elu. Hinnatakse inimese töövõimet, mitte töövõimetust, uuenes toetuste süsteem ja teenuste valik. Süsteemi haldab Eesti Töötukassa. 1. jaanuarist 2017 hindab Eesti Töötukassa töövõimet ning maksab töövõimetoetust nii neile, kelle töövõimet ei olnud varem hinnatud, kui ka neile, kellele oli Sotsiaalkindlustusameti varasema hinnanguga määratud püsiv töövõimetus. Hindamisele tulevad inimesed vastavalt isiklikule korduvekspertisi tähtajale, üleminek kestab 2021. aasta lõpuni. Taotluse võib esitada nii Eesti Töötukassale kui

Sotsiaalkindlustusametile, tövõimet hindab Eesti Töötukassa, puude raskusastet Sotsiaalkindlustusamet.

Teenuste osutamist ja hüvitiste maksmist reguleerivad tööturuteenuste ja -toetuste seadus ning töötuskindlustuse seadus. Valdkonna poliitikakujundamisel on juhtiv roll Sotsiaalministeeriumil. Aktiivsete tööturuteenuste osutamine ja hüvitiste maksmine on korraldatud peamiselt Eesti Töötukassa kaudu, kuid teenuste osutamiseks saavad avatud taotlusvoorudest toetust taotleda ka erasektori organisatsioonid.

Möödik	Algtaase	Sihttaase 2021	Sihttaase 2022	Sihttaase 2023	Sihttaase 2024 ¹⁸
Tööle liikunud töötute (v.a vähenenud tövõimega töötud) osakaal registreeritud töötutest <i>Allikas: Eesti Töötukassa</i>	60,7% (2018. a)	60,6%	60,6%	60,5%	60,5%
Tööle liikunud vähenenud tövõimega töötute osakaal vähenenud tövõimega registreeritud töötutest <i>Allikas: Sotsiaalministeerium</i>	46,5% (2018. a)	48,0%	47,9%	47,8%	47,8%
Tööle rakendunute (v.a vähenenud tövõimega rakendunud) hõives püsimine, (%) <i>Allikas: Eesti Töötukassa</i>	81,4% (2018. a)	82,5%	82,5%	82,5%	82,5%
Vähenenud tövõimega tööle rakendunute hõives püsimine, (%) <i>Allikas: Eesti Töötukassa</i>	79,8% (2018. a)	81,1%	81,1%	81,1%	81,1%
Registreeritud töötute (v.a vähenenud tövõimega töötud) töötuse mediaankestus, päevade arv <i>Allikas: Eesti Töötukassa</i>	145,4 (2018. a)	141,9	142,4	142,9	142,9
Vähenenud tövõimega registreeritud töötute töötuse mediaankestus, päevade arv <i>Allikas: Eesti Töötukassa</i>	186,0 (2018. a)	190,6	191,2	191,9	191,9
Uute töötuskindlustushüvitise saajate osakaal uutest registreeritud töötutest, % <i>Allikas: Sotsiaalministeerium</i>	35% (2019. a)	33,9%	34,6%	34,6%	34,6%
Kulu (kogukulu, v.a kulu toetustele) registreeritud töötute kohta (alates 2021) <i>Allikas: Eesti Töötukassa</i>	*	*	*	*	*

* Indikaatori alg- ja sihttaseme info esitatakse 2021. aastal.

284 Eesti Töötukassale eraldise andmine aktiivsete ja passiivsete tööturuteenuste osutamiseks (SoM, elluviija Eesti Töötukassa)

Eesti Töötukassa saab ministeeriumilt sihtotstarbelise eraldise järgmiste aktiivsete ja passiivsete tööturuteenuste osutamiseks ning hüvitiste ja toetuste maksmiseks:

- Eesti Töötukassa maksab töötutoetust isikule, kes on Eesti Töötukassas töötuna arvel ja kes on töötuna arvele võtmisele eelnenud 12 kuu jooksul töötanud või olnud hõivatud tööga võrdsustatud tegevusega vähemalt 180 päeva.
- Töövõimetoetuse seaduse alusel maksab Eesti Töötukassa osalise või puuduva tövõimega inimestele töövõimetoetust.

¹⁸ 2024. aasta sihttasemed seab Eesti Töötukassa 2020. aasta lõpus.

- Sotsiaalmaksuseaduse § 6 lõike 1 punkti 5 alusel hüvitab Eesti Töötukassa kehtestatud kuumääralt sotsiaalmaksu äriühingule, mittetulundusühingule, sihtasutusele või füüsilisest isikust ettevõtjale töötaja eest, kes saab töövõimetuspensioni või töövõimetoetust.
- Sotsiaalmaksuseaduse § 6 alusel maksab riik Eesti Töötukassale erijuhtudel sotsiaalmaksu töötuna arvele võetud isikute eest.
- Vastavalt töötuskindlustuse seadusele kantakse Eesti Töötukassale edasiantava töötuskindlustusmaksu vahendeid töötuskindlustushüvitiste sihtfondi, koondamise ja tööandja maksejõuetuse puhul makstavate hüvitiste sihtfondi ning tööturuteenuste ja -toetuste sihtkapitali. Sihtfondidest makstakse töötuskindlustushüvitist ning koondamise ja tööandja maksejõuetuse korral makstavat hüvitist. Sihtkapitali vahendeid kasutatakse aktiivsete tööturuteenuste osutamiseks ja tööturutoetuste (v.a töötutoetus) maksmiseks.

104 Karjäärinõustamise kättesaadavuse suurendamine (SoM, elluviija Eesti Töötukassa)

Pakutakse karjääriinfot ja -nõustamist kõigile soovijatele, sealhulgas töötavatele, mitteaktiivsetele (sh koolinoortele) ja töötutele, kellel ei ole õigust karjäärinõustamisele tööturuteenuste ja -toetuste seaduse alusel. Teenuse raames nõustatakse inimest töö, kutse või haridustee valikul, töö otsimisel, karjääri ja tööelu kujundamisel. Karjäärinõustaja aitab inimesel end paremini tundma õppida, kohaneda muutustega ning teha läbimõeldud valikuid ja otsuseid. Lisaks hindavad karjäärinõustajad töötavate inimeste koolitusvajadust Eesti Töötukassa toetusel tasemeõppes või tööalasel täienduskoolitusel osalemiseks. Samuti toimub teenuse raames karjääriteenuste arendamine, mille eesmärk on tagada karjääriteenuste osutamise ühtlane kvaliteet kõigile Eesti Töötukassa kliendigruppidele ning vajalike meetodiliste materjalide olemasolu. Karjääriteenuste ümberkorraldamisest tulenevalt lõpetas SA Innove tugiteenuste agentuur programmi „Karjääri- ja õppenõustamisteenuste arendamine ja kättesaadavuse tagamine“ raames Rajaleidja keskustes karjääriteenuste osutamise seisuga 31.12.2018. Eesti Töötukassa kujundas oma karjääriteenused ümber ning integreeris varem Rajaleidja keskustes noortele pakutud teenused olemasolevate karjääriteenustega. Alates 01.01.2019 pakub Eesti Töötukassa karjäärinõustamist ning karjääriinfo vahendamise teenust kõigile soovijatele, sealhulgas noortele, tööealistele ja vanaduspensioniealistele. Teenust rahastatakse Euroopa Sotsiaalfondi (edaspidi ESF) toetuse andmise tingimuste (edaspidi TAT) „Karjäärinõustamise kättesaadavuse suurendamine“ vahenditest.

105 Tööturuteenuste osutamine tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks (SoM, elluviija Eesti Töötukassa)

Teenusega suurendatakse tööturuteenust saavate isikute tööalaseid võimalusi ja tööhõives osalemist, sealhulgas:

- noorte töötuse ennetamine ja vähendamine ning noorte tööalase teadlikkuse suurendamine;
- vanaduspensioniealiste ja ennetähtaegset vanaduspensioni saavate isikute tööhõive suurendamine;
- rahvusvahelise kaitse saajate tööhõive suurendamine;
- töötuse ennetamine vähem konkurentsivõimeliste hõivatute seas, sh väheste või aegunud oskuste tõttu;
- vananenud või aegunud oskustega või tervise tõttu töötusriskis olevate inimeste tööalase konkurentsivõime suurendamine
- tööandjate motiveerimine, et luua töökohti suurema tööpuudusega piirkondadesse (Ida-Viru, Põlva, Valga, Võru maakond).

Teenuseid rahastatakse ESF-i TAT „Tööturuteenuste osutamine tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks“ vahenditest.

107 Toetuse taotlemine uutele sihtrühmadele uute tööturuteenuste pakkumise laiendamiseks (SoM)

Avatud taotlusvoorude kaudu toetatakse projekte, mille eesmärk on pakkuda tööturuteenuseid väiksema konkurentsivõimega sihtrühmadele (nt noored, kõrgemas keskeas olevad inimesed, pikka aega tööturult eemal olnud inimesed ja vähese või puuduva kvalifikatsiooniga inimesed). Toetatakse teenuste osutamist lähtuvalt sihtrühma tööle asumise takistustest. Toetuse andmise tulemusel on tööle rakendunud vähemalt 30% projektides osalenutest. Teenust rahastatakse ESF-i avatud taotlusvoorudest.

226 Noortegarantii tugisüsteemi väljaarendamine (SoM)

Noortegarantii tugisüsteemi eesmärk on suurendada mitteaktiivsete 16–26-aastaste noorte tööturul osalemist ja tööalaseid võimalusi. Süsteem võimaldab KOV-idel välja selgitada enda piirkonnas elavad 16–26-aastased abivajavad noored ning pakkuda neile vajalikku tuge tööturul osalemiseks ja suurendada nende tööalaseid võimalusi. Eesmärk on tuua noored püsivalt tagasi haridusse ja tööellu, kasutades selleks juba olemasolevaid riiklikke ja KOV-i teenuseid. Teenust rahastatakse ESF-i TAT „Noortegarantii tugisüsteemi arendamine ja testimine“ vahenditest.

177 Sotsiaalse rehabilitatsiooni ja kaitstud töötamise teenuste osutamine ning abivahendite kasutamise võimaldamine (SKA)

Sotsiaalkindlustusameti korraldatavat pikaajalist kaitstud töö teenust osutatakse vähenenud töövõimega tööealisele inimesele (alates 16. eluaastast kuni vanaduspensionieani), kelle puhul on täidetud kõik alljärgnevad tingimused:

- on diagnoositud raske, sügava või püsiva kuluga psüühikahäire, liitpuue või nägemispuue või on läbi elanud peaaajutrauma või ajukahjustust tekitava haiguse;
- on tuvastatud puuduv töövõime töövõimetoetuse seaduse alusel või on tunnistatud osaliselt (80–90%) või täielikult (100%) töövõimetuks riikliku pensionikindlustuse seaduse alusel.

Pikaajalise kaitstud töö teenuse eesmärk on pakkuda vähenenud töövõimega inimestele jõukohast töö tegemise võimalust kaitstud ja kohandatud keskkonnas, samuti vajaduse korral tuge suundumisel tööle avatud tööturul või tööturuteenuseid saama. Kaitstud tingimustes töötamise korral saavad suuremat tuge vajavad inimesed omandada tööalaseid oskusi nende vajadusi arvestavas keskkonnas ja jõukohases töötempo, seejuures tagatakse neile vajalikus ulatuses juhendamine ja abi. Kaitstud töötamise teenust pakutakse selle jaoks spetsiaalselt loodud töökohtades sobivas keskkonnas teenusepakkuja juures või kohandatud töökeskkonnas avatud tööturul. Pikaajalise kaitstud töö teenust katsetatakse 2021. aasta lõpuni ja selle jooksul selgitatakse välja teenusemudeli rakendamise takistused, hea praktika ja mõju, teenuste osutamisega seotud tegelikud kulud ja kulukomponendid. Täpsustatakse teenusekirjeldust ning selgitatakse välja sobiv kaitstud töö teenust saama õigustatud inimeste teenusevajaduse hindamise ja teenust saama suunamise süsteem.

Abivahenditeenus on Sotsiaalkindlustusameti korraldatav teenus, millega võimaldatakse õigustatud isikutele osta või üürida abivahendeid riigipoolse soodustusega. Abivahendite kompenseerimise kohustus tuleneb sotsiaalhoolekande seadusest.

Abivahendite kasutamise võimaldamine toetab tööealiste vähenenud töövõimega isikute iseseisvat hakkamasaamist igapäevaelutoimingutes, sealhulgas toetab tööturul osalemist ja vähendab lähedaste hoolduskoormust. Abivahendi saamise aluseks on puue, töövõime vähenemine või töövõimekaotus 40% ning perearsti, eriarsti, õe, tegevusterapeudi, füsioterapeudi või rehabilitatsioonimeeskonna poolt tuvastatud abivahendi vajadus. Lisaks on õigus riigipoolse soodustusega abivahenditele 16–18-aastastel lastel, kellel on eriarst tuvastanud abivahendi vajaduse ning väljastanud selle kohta tõendi. Puudega, töövõimekaotusega alates 40% ning vähenenud töövõimega isikutele võimaldatakse abivahendid vastavalt sotsiaalkaitseministri määrusega kehtestatud abivahendite loetelule. Samuti on puudega ning vähenenud töövõimega

isikutel õigus taotleda erimenetluse korras abivahendeid, mis nimetatud loetellu ei kuulu või ületavad loetelus kehtestatud piirhindasid, teenuse muutmist, omaosaluse vähendamist või piirlimiidi suurendamist.

Ühe osana abivahenditeenusest viiakse 2021. aastal ellu abivahendite kompenseerimise süsteemi ja meditsiiniseadmete hüvitamise süsteemi integreerimise katseprojekt. Selle käigus kujundatakse lähenemisviis, mille puhul ei ole tööealine inimene abivahendi saamiseks kohustatud taotlema puuet või töövõime hindamist, vaid saab abivahendi taotleda tõendi alusel. Abivahendite kasutamise võimaldamise abil saab ennetada, vähendada ja kõrvaldada erivajadusest tingitud takistusi tööturule siirdumisel või seal püsimisel ning igapäevaluga toimetulemisel.

Lisaks pakutakse keskkonna kohandamise ja abivahendialase nõustamise teenust, mille raames nõustab Sotsiaakindlustusamet elu- ja töökeskkonna kohandamisel tööealisi erivajadusega isikuid (alates 16. eluaastast kuni vanaduspensionieani), nende pereliikmeid ning kohaliku omavalitsuse ja töötukassa töötajaid, kes on inimesele toeks igapäeva- ja tööeluga toimetulekul.

Abivahendialase nõustamise teenuse käigus suurendatakse sihtrühma teadlikkust abivahenditest. See aitab paremini hinnata abivahendi vajadust ning leida tööealisele inimesele sobivaim abivahend (kui abivahendi vajadus on põhjendatud). Samuti on nõustamisteenuse abil võimalik ennetada tekkinud või kaasasündinud kahjustuse või puude süvenemist, kompenseerida kahjustusest või puudest tingitud funktsioonihäiret, parandada või säilitada füüsilist ja sotsiaalset iseseisvust ning tegevus- ja töövõimet.

Planeeritud on korraldada ka kuulmisabivahendi sobitaja koolitus, mille eesmärk on anda kuulmisabivahendeid pakkuvates ettevõtetes töötavatele spetsialistidele spetsiifilised baasteadmised kuulmisabivahendite valdkonnast, mis omakorda tagab kvaliteetse kuulmisabivahendite nõustamise ja sobitamise (sh ühtsetel alustel).

Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenus on sotsiaalteenus, mida pakutakse puudega, osalise või puuduva töövõimega inimestele. Sotsiaalse rehabilitatsiooni teenuse eesmärk on toetada ja parandada inimese iseseisvat toimetulekut ja töövõime taastamist, soodustada töötamist või tööle asumist ja suurendada ühiskonnas osalemise võimalusi. Rehabilitatsiooniteenuse raames hinnatakse isiku rehabilitatsiooniteenuse vajadust, nõustatakse ja selgitatakse rehabilitatsiooniteenuse eesmärke ja võimalusi.

Teenuse raames katsetatakse isikukeskset erihoolekande teenusemudelit. Projekti käigus selgitatakse välja teenusemudeli rakendamisel tekkivad takistused, teenuste osutamisega seotud tegelikud kulud, inimese isikliku eelarve kujunemine ja kulukomponendid ning esmase toetusvajaduse hindamise instrumendi sobivus, et selgitada välja sihtrühma toetusvajadus ja teha edasised otsused. Katsetamise tulemuste põhjal täiendatakse erihoolekande teenusemudelit.

Aastatel 2020–2021 toimuvad täiendkoolitused erihoolekandeadmetes töötavatele tegevusjuhendajatele, et anda neile lisateadmisi tööks keeruliste sihtrühmadega (raskesti mõistetava käitumise juhendamise koolitus, Verge koolitus, alkoholisõltlastega tegelemise koolitus).

Teenust rahastatakse ESF-i TAT-de „Töövõimereformi sihtrühma töövõimelisuse tõstmine ja nende töötamise soodustamine“ ja „Sotsiaalse rehabilitatsiooni pakkumine töövõimereformi sihtrühmale ning raske ja sügava puudega 0–15-aastastele lastele“ vahenditest.

62 Töövõime toetamise süsteemi elluviimine (SoM)

Teenuse eesmärk on viia ellu töövõime toetamise süsteem, sealhulgas koolitada spetsialiste vähenenud töövõimega inimestega töötamiseks, arendada tegevusi toetavat institutsioonidevahelist koostööd ja vajalikku andmevahetust ning teavitada avalikkust. Samuti

tegeletakse teenuse raames tööandjate ja töötajate teadliku käitumise kujundamisega, et edendada töötingimusi. Teenust rahastatakse ESF-i TAT „Töövõime süsteemi toetavad tegevused“ vahenditest.

40 Töövõimereformi sihtrühma töövõimelisuse tõstmine ja nende töötamise soodustamine (SoM)

Teenuse eesmärk on töövõimereformi sihtrühmale abivahenditeenuse ja tõlketeenuse arendamine ning teenuse korraldamine. Teenust rahastatakse ESF-i TAT „Töövõimereformi sihtrühma töövõimelisuse tõstmine ja nende töötamise soodustamine“ vahenditest.

108 Tööturuteenuste osutamine töövõimereformi sihtrühmale (SoM, elluviija Eesti Töötukassa)

Vähenenud töövõimega inimestele pakutakse tööturuteenuseid, mille eesmärk on aidata vähenenud töövõimega inimesed tööturule ja toetada seal püsimist ning säilitada ja parandada inimeste olemasolevat töövõimet. Teenust rahastatakse ESF-i TAT „Tööturuteenuste osutamine töövõimereformi sihtrühmale“ vahenditest.

Tegevus 1.1.3. Tööelu kvaliteedi tagamine

Oodatav tulemus

Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada Sotsiaalministeerium ja Tööinspeksioon.

Tööelu kvaliteeti mõjutavad töötaja töökeskkond ja töötingimused, tööturu osapoolte teadlikkus töösuhetest ja ohutu töökeskkonna loomise võimalustest. **Tööelu kvaliteedi tagamiseks** on oluline luua töötaja vajadusi arvestavad töötingimused, suurendada tööturu osapoolte teadlikkust nende õigustest ja kohustustest ning tervislike töötingimuste kujundamise võimalustest. Valdonna poliitika kujundamisel on juhtiv roll Sotsiaalministeeriumil. Tööinspeksioon teeb töösuhete ja töökeskkonna üle järelevalvet, pakub tasuta töökeskkonna konsultandi teenust ning nõustab töösuheteid ja töökeskkonda puudutavates rakenduslikes küsimustes. Tööelus tekkinud erimeelsuste lahendamiseks on töötajatel ja tööandjatel võimalus pöörduda töövaidluskomisjoni poole. Kollektiivsete töötülide ennetamisega ja töötüli osapooltele lahenduste pakkumisega tegeleb riiklik lepitaja.

Möödik	Algtase	Sihttase 2021	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024
Üle 3 töövõimetuspäevaga tööõnnetuste hinnanguline arv 100 000 töötaja kohta <i>Allikas: Tööinspeksioon, Statistikaamet¹⁹</i>	537,8 (2019)	< 500	< 500	< 500	< 500
Tööõnnetuste tagajärjel kaotatud tööpäevade arv 100 hõivatu kohta <i>Allikas: Tööinspeksioon, Eesti Haigekassa</i>	23,6 (2019)	< 20	< 20	< 20	< 20

283 Nõustamisteenuse osutamine ning töövõimet hoidva ja säästva töökeskkonna arendamine (TI)

Nõustamisteenuse eesmärk on aidata töösuhete poolel käituda töösuhetes teadlikult kooskõlas töösuheteid ning tervishoidu ja tööohutust reguleerivate õigusaktide ja hea usu põhimõttega, soodustada töösuhetes õiguskuulekat käitumist ning seeläbi vältida õigusaktide rikkumist, tervisekahjustusi ja töövaidlusi. Lisaks on eesmärk säilitada ja parandada tööealiste töötajate töövõimet, sealhulgas toetada tööandjat töökeskkonna edendamisel, suurendada vähenenud töövõimega inimeste tööturul osalemist ja hoida ära varast pensionile jäämist. Teenusega viiakse

¹⁹ Möödik näitab töökeskkonnapoliitika tulemuslikkust. Tööõnnetuste arvu vähenemine viitab töökeskkonna paranemisele.

ellu tegevusi, et suurendada tööandjate ja töötajate teadlikkust tövõime hoidmise ja säilitamise võimalustest. Arendatakse tööelu käsitlevaid infotehnoloogilisi lahendusi, et parandada tööelu puudutava teabe edastamist, vahendamist, töötlemist ja kättesaadavust. Tõhustamiseks järelevalvet töökeskkonna ja töösuhete üle, töötatakse välja ja arendatakse infotehnoloogilisi lahendusi andmekogude, elektrooniliste töövahendite või andmelahendussüsteemidena. Teavitus-, nõustamis-, koolitus- ja kaasamistegevuste kaudu toetatakse tööandjaid töökeskkonna edendamisel. Viiakse ellu Tööinspeksiooni teenistujate arendamise ja koolitamise tegevusi, mis toetavad Tööinspeksiooni institutsionaalse suutlikkuse parandamist ja võimekuse suurendamist. Teenust rahastatakse osaliselt ESF-i TAT „Töovõimet hoidva ja säästva töökeskkonna arendamine“ vahenditest.

61 Tööandjaid ja töötajaid toetavad tegevused töötingimuste edendamiseks (SoM)

Sotsiaalministeerium viib ellu teavitustegevusi, et suurendada töötajate ja tööandjate teadlikkust töötingimustest ja tervislike töötingimuste kujundamise võimalustest. Samuti viiakse ellu tegevusi, et arendada teadmispõhise tööpoliitika kujundamise ja rakendamise eeldusi. Teenust rahastatakse ESF-i TAT „Töovõime süsteemi toetavad tegevused“ vahenditest.

176 Riikliku järelevalve tegemine (TI)

Tööinspektorid teevad töökeskkonnaalast (töötervishoid, tööohutus ja töösuhted) järelevalvet, renditöö ja eratööküüruude tegevusega seotud järelevalvet ning uurivad tööõnnetuste ja kutsehaigestumiste põhjuseid. Teenusega ennetatakse töövaidluste tekkimist, tööõnnetustesse sattumist ja kutsehaigestumisi ning aidatakse tagada töötajate pikaajaline tövõime säilimine. Eesti ja Norra tööinspeksioonide vahel on sõlmitud tähtajatu koostöölepe. Tegevuste eesmärk on luua tugevad ja usaldusväärsed suhted kahe riigi asutuste vahel, vahetada kogemusi ja praktikat ning korraldada ühiselt teavitustegevusi. Koostöötegevusi rahastatakse Norra ja Euroopa Majanduspiirkonna finantsmehhanismide kahepoolsete suhete fondist.

171 Töövaidluste lahendamine (TI)

Töövaidluste lahendamine toimub töövaidluskomisjonis. Töövaidluskomisjon on Tööinspeksiooni juures asuv kohtuväline töövaidlusi lahendav organ riigivastutuse seaduse § 15 lõike 2 punkti 1 tähenduses. Töövaidluskomisjon on sõltumatu ning lähtub otsuste tegemisel seadustest ja muudest õigusaktidest, Eestile siduvatest välislepingutest ja muudest töösuhteid reguleerivatest eeskirjadest, sealhulgas kollektiiv- ja töölepingutest. Töövaidluse kohtuvälise lahendamise kaudu panustatakse tööturuosapoolte heaolu ja õiguskindluse tagamisele.

35 Töötüli lepituse läbiviimine ja kollektiivsete töösuhete alase nõustamise pakkumine (Riikliku Lepitaja Kantselei)

Teenuse sisu on ennetada kollektiivseid töötülisid ja pakkuda lahendusi töötüli osapooltele.

179 Lisapuhkuse hüvitis vähenenud tövõimega inimestele (SKA)

Töölepingu seaduse § 57 kohaselt on osalise või puuduva tövõimega töötaja iga-aastane puhkus 35 kalendripäeva. Töölepingu seaduse § 66 alusel hüvitatakse osalise ja puuduva tövõimega töötaja põhipuhkuse 28 kalendripäeva ületava puhkuseosa (7 kalendripäeva) eest makstav puhkusetasu.

180 Lisapuhkuse hüvitis alaealistele (SKA)

Töölepingu seaduse § 56 kohaselt on alaealise töötaja iga-aastane puhkus 35 kalendripäeva. Töölepingu seaduse § 66 alusel hüvitatakse alaealise töötaja põhipuhkuse 28 kalendripäeva ületava puhkuseosa (7 kalendripäeva) eest makstav puhkusetasu.

275 Lisapuhkuse hüvitis puudega isiku töötavale pereliikmele (SKA)

Teenuse näol on tegemist hoolduspuhkuse skeemiga, mille eesmärk on muuta puhkused sügava puudega täisealist pereliiget hooldavatele inimestele paremini kättesaadavaks. Töölepingu seaduse alusel kehtestatakse kuni 5-päevane lisapuhkus töötavale inimesele, kes hooldab kodus sügava puudega täisealist pereliiget. Puhkust hüvitatakse töötasu alammäära alusel.

321 Kutsehaiguste ekspertiisi rahastamine (SoM)

Kutsehaiguste ekspertiisi teeb SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla, kes diagnoosib aastas umbes 200 kutsehaigestumise juhtu. Vastavalt lihthanke pakkumusele on Sotsiaalministeeriumil sõlmitud leping kolmeks aastaks

Tegevus 1.1.4. Erivajadustega inimeste iseseisva toimetuleku ja tööalase tegevuse toetamine

Oodatav tulemus

Oodatavat tulemust aitab oma teenuste kaudu saavutada Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus koostöös Sotsiaalkindlustusametiga.

Möödik	Algtase	Sihttase 2021	Sihttase 2022	Sihttase 2023	Sihttase 2024
HEV õppijate rakendamine tööturul või edasiõppes, %* <i>Allikas: Sotsiaalministeerium</i>					
Sotsiaalkindlustusameti ja Eesti Töötukassa koostöös üle Eesti programmpõhiselt osutatud rehabilitatsiooniteenuseid saanud klientide osakaal* <i>Allikas: Sotsiaalministeerium</i>					

* SoMi, AKRKi ja HTMi koostöös parandatakse sihttasemete seadmiseks vajalikku andmekorjet 2021–2024

** SoM, SKA ja TK koostöös töötatakse välja sihttasemed 2021. aasta jooksul.

281 Kaasava kutsehariduse arendamine ning HEV õppijate õppimise ja töölerakendamise toetamine (Astangu KRK)

Teenuse eesmärk on koostöös Sotsiaalministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi ning SA-ga Innove toetada sotsiaal-, haridus- ja tööturuvaldkonna spetsialistide oskuste suurendamist, et pakkuda vajaduspõhiseid ja tulemuslikke teenuseid, samuti selgitada välja inimese soovid, vajadused ja võimed ning toetada inimese erialaste ja sotsiaalsete oskuste arengut, igapäevaelus võimalikult iseseisvat toimetulekut ja töölerakendumist.

282 Töölesaamist toetavate teenuste (tööalane rehabilitatsioon ja kaitstud töö) arendamine (Astangu KRK)

Teenuse eesmärk on toetada inimese valmisolekut töötada, tööd leida ja säilitada ning suurendada sotsiaal-, haridus- ja tööturuvaldkonna spetsialistide ja tööandjate oskusi vajaduspõhiste ja tulemuslike teenuste pakkumiseks ning erivajadusega inimeste värbamiseks, samuti arendada ja katsetada tõenduspõhiseid hindamismetoodikaid rehabilitatsioonis, kasutada tõendus- ja vajaduspõhiseid sekkumisi ning toetada koolituste ja juhendmaterjalide väljatöötamise kaudu sotsiaal- ja tööturuteenuse osutajate võimekust tulemuslikumal teenuse osutamisel. Arendatakse hindamis- ja sekkumismetoodikaid vähenenud töövõimega isikutele. Toetatakse Eesti Töötukassa ja Sotsiaalkindlustusameti poolt teenust saama suunatud inimeste võimalikult iseseisvalt elamist, võimetekohase hariduse või tööks vajalike oskuste omandamist, võimetekohast ühiskonnaelus osalemist ning valmisolekut asuda võimetekohasele tööle.

Programmi eelarve

Eelarve jaotus ▲	Programmi tegevuse nimi ▲	Vastutaja ▲	Meetme nimi ▲	Kõrge tööhõive taseme saavutamine ja hoidmine			
				Eelarve 2021	Eelarve 2022	Eelarve 2023	Eelarve 2024
KULUD	Meede kokku:			760 408 887	739 654 345	729 274 953	746 258 144
	Kokku: Tööturupoliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine		2 160 614	1 924 216	1 924 009	1 923 991
	Tööturupoliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine	SoM	Tööturupoliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine	2 160 614	1 924 216	1 924 009	1 923 991
	Kokku: Aktiivsete ja passiivsete tööturuteenuste osutamine		744 956 002	723 931 746	712 934 956	729 843 116
	Aktiivsete ja passiivsete tööturuteenuste osutamine	SKA	Sotsiaalse rehabilitatsiooni ja kaitstud töötamise teenuste osutamine ning abivahendite kasutamise võimaldamine	13 265 795	7 140 021	193 791	193 791
			Eesti Töötukassale eraldise andmine aktiivsete ja passiivsete tööturuteenuste osutamiseks	698 421 920	693 811 116	707 087 502	729 620 189
		SoM	Karjäärinõustamise kättesaadavuse suurendamine	1 747 716	27 722	27 721	526
			Tööturuteenuste osutamine tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks	8 387 716	27 722	27 721	526
			Toetuse taotlemine uutele sihtrühmadele uute tööturuteenuste pakkumise laiendamiseks	2 327 716	2 027 722	1 027 721	526
			Noortegarantii tugisüsteemi väljaarendamine	129 255	130 872	149 553	25 977
			Töövõime toetamise süsteemi elluviimine	456 973	36 980	32 356	526
			Töövõimereformi sihtrühma töövõimelisuse tõstmine ja nende töötamise soodustamine	157 196	73 869	73 868	526
			Tööturuteenuste osutamine töövõimereformi sihtrühmale	20 061 716	20 655 722	4 314 721	526
	Kokku: Tööelu kvaliteedi tagamine		10 009 775	10 496 189	11 160 370	11 235 433
	Tööelu kvaliteedi tagamine	RLK	Töötüli lepituse läbiviimine ja kollektiivsete töösuhete alase nõustamise pakkumine	135 129	136 850	136 699	136 699
			Lisapuhkuse hüvitis vähenenud töövõimega inimestele	5 124 333	5 473 034	6 172 121	6 964 121
		SKA	Lisapuhkuse hüvitis alaealistele	80 333	82 412	83 499	84 499
			Lisapuhkuse hüvitis puudega isiku töötavale pereliikmele	121 333	144 412	172 499	208 499
		SoM	Töötajaid ja töötajaid toetavad tegevused töötingimuste edendamiseks	156 585	162 631	97 829	526
			Kutsehaiguste ekspertiisi rahastamine	57 000	57 000	57 000	57 000
TI		Nõustamisteenuste osutamine ning töövõimet hoidva ja säästva töökeskkonna arendamine	1 079 469	1 218 239	1 218 439	552 298	
		Riikliku järelevalve tegemine	2 070 115	2 094 315	2 093 839	2 093 843	
	Töövaidluste lahendamine	1 185 477	1 127 297	1 128 446	1 137 947		
Kokku: Erivajadustega inimeste iseseisva toimetuleku ja tööalase tegevuse toetamine		3 282 497	3 302 193	3 255 618	3 255 604	
Erivajadustega inimeste iseseisva toimetuleku ja tööalase tegevuse toetamine	Astangu KRK	Kaasava kutsehariduse arendamine ning HEV õppijate õppimise ja töölerakendamise toetamine	2 569 168	2 584 156	2 537 627	2 531 978	
		Töölesaamist toetavate teenuste (tööalane rehabilitatsioon ja kaitstud töö) arendamine	713 329	718 037	717 991	723 626	
INVESTEERINGUD	Programm kokku:			71 092	79 550	79 550	79 550

Programmi teenuste maksumus kujuneb teenuse osutamisega seotud otsestest kuludest (nt inimestele suunatavad toetused või teenusekohtade ülalpidamine) ja teenuse osutamisega seotud kaudsetest kuludest (teenust osutava asutuse personali- ja majandamiskulud). Alates 2020. aastast on programmi teenuste kuludes kajastatud ka info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kulud, mis varem olid planeeritud Sotsiaalministeeriumi valitsemisala tegevuste elluviimise programmi. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia teenust osutab Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas Tervise ja Heaolu Infosüsteemide Keskus.

Alates 2020. aastast kajastatakse käibemaks programmide üleselt ehk see ei sisaldu enam programmi kuludes, sh teenuste maksumuses. Samuti kajastatakse programmide üleselt ka tulud, kuna riigieelarve seadus ei erista enam tulusid programmide kaupa.

Tööturuprogrammi 2021. aasta teenuste olulisemad muudatused

Alates 2021. aastast ei ole enam Sotsiaalkindlustusameti teenust nr 243 „Töövõime toetamise süsteemi elluviimine“, kuna ESF-i TAT „Töövõime süsteemi toetavad tegevused“ vahendid SKA-le lõppevad.

Alates 2021. aastast kuulub programmi tegevuse 1.1.3 alla teenus 321 „Kutsehaiguste ekspertiisi rahastamine“. Varem rahastati teenust tervishoiusüsteemi programmist, kuid seoses uue rahvastiku tervise arengukava jõustumisega ei sobitu teenus enam tervisevaldkonna programmi alla. Töövaldkonnaga on puutumus otsene – ekspertiisi eesmärk on genereerida dokument, millega saab kannatanule nõuda tööandjalt või SKA-lt kutsehaiguse hüvitist töötervishoiu ja tööohutuse seaduse alusel.

Seoses COVID-19 kriisile reageerimisega 2020. aastal toimunud programmide eelarvete muudatusi kajastatakse detailsemalt 2020. aasta aruandes.

Programmi juhtimiskorraldus

Programmi koostamise korraldus

Tööturuprogrammi elluviimist ja seiret koordineerib heaolu arengukava 2016–2023 juhtkomisjon. Tööturuprogrammi programmijuht on Sotsiaalministeeriumi tööala asekanstler. Programmijuhi ülesanne on programmi koostamise ja uuendamise eestvedamine, programmi elluviimise ja seire koordineerimine, programmi ja tulemusvaldkonna arengukava vahelise sidususe tagamine ja infovahetuse korraldamine ning heaolu arengukava juhtkomisjoni kaasamine.

Juhtkomisjoni teenindab tehniliselt Sotsiaalministeeriumi nutika arengu toetamise osakond.

Programmi eelnõu esitatakse hiljemalt iga aasta 15. veebruaril heaolu arengukava juhtkomisjonile arutamiseks. Programmi eelnõu esitatakse Rahandusministeeriumile riigi eelarvestrateegia koostamiseks hiljemalt iga aasta 1. märtsil. Programmi eelnõu avalikustatakse pärast riigieelarve eelnõu Vabariigi Valitsusele esitamist (hiljemalt 1. oktoobril) Rahandusministeeriumi kodulehel. Programmi kinnitab valdkonna eest vastutav minister pärast riigieelarve seaduse vastuvõtmist ning pärast seda, kui Vabariigi Valitsus on riigieelarve seaduse § 31 lõike 1 alusel riigieelarve täiendavalt liigendanud. Sotsiaalministeerium avalikustab programmid ministeeriumi kodulehel.

Programmi eelarve koostamisel lähtutakse riigieelarve seadusest ja selle rakendusaktidest. Eelarve sisaldab kõiki allikaid (sh välisvahendeid). Programmi eelarve esitatakse riigieelarve infosüsteemis (REIS), teenuste tase kuluarvestustarkvaras (KAIS).

Programmi tulud, kulud, investeeringud ja finantseerimistingimused kinnitatakse 2021. aasta riigieelarve seadusega. Meetmete eelarved kinnitatakse ministri liigendusega. Programmidevahelised eelarvemuudatused tehakse üks kord aastas vastava aasta riigieelarve seaduse muutmisega. Struktuurivahenditega seotud muudatusi kajastatakse vahepealsel perioodil toetuse andmiste tingimuste käskkirjades.

Kaasamine

Tööturuprogrammi elluviimist ja seiret koordineerib heaolu arengukava 2016–2023 juhtkomisjon. Valdkondliku komisjoni tööd juhib Sotsiaalministeerium ja sellesse kuuluvad esindajad kõikidest ministeeriumitest. Lisaks kutsutakse juhtkomitee töös osalema üleriigiliste kohaliku omavalitsuse üksuste liitude esindajad, sotsiaalpartnerite esindajad ning sotsiaalse turvalisuse, soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise valdkonnas tegutsevate olulisemate partnerite esindajad. Vajaduse korral moodustatakse programmide koostamiseks ja elluviimise seiramiseks vastava programmi töörühm. Juhtkomitee täpsed ülesanded ja liikmed kinnitatakse valdkonna eest vastutava(te) ministri(te) käskkirjaga.

Seosed teiste tulemusvaldkondadega ja horisontaalsete teemadega

Tööturuprogrammi seos heaolu arengukava 2016–2023 programmidega:

- **Sotsiaalkindlustuse programm** käsitleb ühisosana kindlustushüvitiste miinimumsuuruseid ning vajadust viia sissetulekuta või väikese sissetulekuga isikutele makstavad toetused (töötutoetus, toimetulekutoetus, pensionäritoetus, vajaduspõhine peretoetus jne) ühtsetele alustele.
- **Hoolekandeprogrammis** käsitletavat sotsiaalteenused on vajalikud uue töövõime toetamise süsteemi rakendamiseks, kuna võimaldavad inimestel vaatamata puudele või hoolduskoormusele igapäeva eluga toime tulla ning tööturul osaleda.
- **Soolise võrdõiguslikkuse programm** keskendub muu hulgas soolise segregatsiooni vähendamisele tööturul ning naiste ja meeste majandusliku sõltumatuse toetamisele, sh

soolise palgalõhe vähendamisele, mis seeläbi seondub tööelu kvaliteedi tagamise ja üldiselt inimeste tööelus osalemise toetamisega.

Tööturuprogrammi seos teiste arengukavadega:

- **Laste ja perede arengukava 2012–2020** käsitleb vanemahüvitise maksmise korda ja lapsehoidu, mis on otseses seoses töö- ja pereelu ühitamise ning paindlike töövormide teemadega.
- **Lõimuv Eesti 2020** käsitleb eesti keelest erineva emakeelega tööeliste elanikele võimaluste tagamist täiendada oma teadmisi ja oskusi konkurentsivõimeliseks osalemiseks tööturul ning nende tööhõivevõime parandamist.
- **Elukestva õppe strateegia 2020** käsitleb ühisosana võrdse ligipääsu tagamist haridusele, sh puudega inimestele, ning tegevusi erivajadusega noorte liikumiseks kutseõppesse ja kutseõppesest tööturule, mis on seotud uue töövõime toetamise süsteemi rakendamisega, samuti kvalifitseeritud tööjõu tagamise, karjääriteenuste ning täiskasvanute koolituse ja ümberõppe teemasid.
- **Rahvastiku tervise arengukava 2009–2020** üks alaeesmärk on elu-, õpi- ja töökeskkonnast tulenevate terviseriskide vähendamine, millel on otsene seos tööelu kvaliteedi tagamisega ja töötingimuste parandamisega.
- **Siseturvalisuse arengukava 2015–2020** üks eesmärk on tasakaalustatud kodakondsus- ja rändepoliitika. Tööturuprogramm panustab selle saavutamisse rahvusvahelise kaitse saanud inimestele tööturule suundumiseks vajalike teenuste pakkumise kaudu.

Seirekorraldus

Tööturuprogrammi elluviimist ja seiret koordineerib heaolu arengukava 2016–2023 juhtkomisjon, mille ülesanded on:

- juhtida arengukava ja programmide elluviimist;
- teha programmi koostamisel ettepanekuid;
- osaleda programmi tulemusaruande hindamisel;
- täita EL-i ühtekuuluvuspoliitika perioodi 2014–2020 rakenduskava²⁰ prioriteetse suuna nr 2 „Sotsiaalse kaasatuse suurendamine“ ja prioriteetse suuna nr 3 „Tööturule juurdepääsu parandamine ja tööturult väljalangemise ennetamine“ järgmiste meetmete²¹ valdkondliku komisjoni²² ülesandeid:
 - lapsehoiu ja puudega laste hoolekandeteenuste arendamine hoolduskoormuse vähendamiseks;
 - tööturul osalemist toetavad hoolekandeteenused;
 - hoolekande taristu arendamine, keskkonna kohandamine puudega inimeste vajadustele vastavaks;
 - töövõime toetamise skeemi loomine ja juurutamine;
 - tööturuteenused tagamaks paremaid võimalusi hõives osalemiseks²³.

Programmi seire toimub vähemalt üks kord poolaastas (veebruaris ja augustis). Sotsiaalministeerium koostab igal aastal programmi rakendamise kohta valdkonna arengukava tulemusaruande. Valdkonna arengukava tulemusaruanne esitatakse Rahandusministeeriumile ja Riigikontrollile riigi majandusaasta koondaruande koosseisu kuuluva tegevusaruande koostamise lähtedokumentina igal aastal hiljemalt 31. maiks. Samal ajal avaldatakse aruanne Sotsiaalministeeriumi kodulehel.

²⁰ Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava <http://www.struktuurifondid.ee/rakenduskava/>

²¹ Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava meetmete nimekiri koos jõustunud õigusaktide ja seletuskirjadega <http://www.struktuurifondid.ee/struktuuritoetuse-seaduse-meetmepohised-oigusaktid-2/>

²² Perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seadus <https://www.riigiteataja.ee/akt/121062014001>

²³ Meetmepohised õigusaktid <http://www.struktuurifondid.ee/et/oigusaktid/meetmepohised/2014-2020>